

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบทฤษฎีและแนวความคิดเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นส่วนที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลไกของรัฐ
- 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการและการวางแผน
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 1.5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การพัฒนาที่มุ่งผลสำหรับคนส่วนใหญ่ นั้น ไม่อาจเกิดขึ้นหรือสืบทอดอย่างยั่งยืน ต่อเนื่องไปได้หากปราศจากการมีส่วนร่วมของคนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา การมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้า

คำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน

ทั้งนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งสามารถประมวลได้ ดังนี้

สุจินต์ ดาววีระกุล (2527 : 13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า กระบวนการที่ทำให้บุคคลสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ต้องไม่ใช่การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอกหรือองค์กรที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกิจกรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนรูปแบบการตัดสินใจของบุคคล ในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ จะต้องทำเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตในทุกๆด้านของตนเองที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ปรัชญา เวสสารีซซ์ (2528 : 101) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า เป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโดยใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชนและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมีดังนี้

1. มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา

2. ผู้เข้าร่วมได้มีการใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมพัฒนา

นำชัย ทนุผล (2529 : 7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญมากในความสำเร็จของการพัฒนาชนบท ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนา คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและปฏิบัติร่วมกันทุกระยะ ไม่ควรเว้นขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง การพัฒนาที่ดีและยั่งยืนที่สุด ควรจะเกิดจากพลังและความสามารถของประชาชนเองที่ผนึกกำลังในการพัฒนาทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนาและเป็นเจ้าของผลิตผลของการพัฒนา นั้น

เดชา เลิศวิไลย์ (2540 : 13) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ

1. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการสรุปและแยกแยะปัญหาความต้องการ

2. ทรัพยากรในการดำเนินงานได้จากภาครัฐและชุมชนเอง

3. บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีทั้งของชุมชนและของรัฐบาล ซึ่งให้ความสำคัญของผู้นำชุมชนสำหรับผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนและกระตุ้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ประพันธ์พงศ์ ชินพงศ์ (2551 : 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าปฏิบัติการนั้นและเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือการกระทำผ่านองค์กร ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในกิจกรรมหนึ่งๆ หรือเข้าไปในการจัดการ การควบคุม การใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยร่วมกันคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาและมีความเห็นพ้องต้องกันในการที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเองให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือนโยบายที่วางไว้ ซึ่งการกระทำทั้งหมดต้องกระทำผ่านองค์การ ซึ่งเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการได้

1.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 213-218) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ(Disision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ((Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์(Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุประสงค์ ประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ธนากรณ์ เมทนีสุดดี (2543 : 113) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการ วิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์
2. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด
3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น
4. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ประชุม สุวดีดี (2551 : 76) ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคล เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีความเต็มใจ สมารถใจที่จะเข้าร่วมเล็งเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสมะมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพและรายได้ เป็นต้น

1.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและทบวงมหาวิทยาลัย (2546 : 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า มี 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2551 : 218) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ในการวางแผนการกำหนดแผนงานและการดำเนินการเป็นที่ตระหนักกันว่าผู้เชี่ยวชาญและนักวางแผนมักจะมีการรับรู้ปัญหาท้องถิ่น ไม่เหมือนกับประชาชนในท้องถิ่นและแผนงาน/โครงการที่ผ่านกระบวนการวางแผนแบบรวมศูนย์หรือจากบนสู่ล่าง (Top-down Planning)

มีลักษณะเป็นทางการหรือราชการจนเกินไป ดังนั้นประชาชนในท้องถิ่นจึงควรมีส่วนร่วมในชั้นหลักๆ ทุกขั้นตอนของการวางแผน การพัฒนาแผนงาน การกำหนดโครงการและการดำเนินการ นอกจากนี้แล้วผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแผนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา การแปลน-แล้วนิ่ง ที่มักจะเกิดขึ้นเสมอมา

1.1.4 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ดังนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 84) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนา จะพบว่า

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนา

5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

พีรพล ไตรทศาวีทย์ (2544 : 121) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในหลายๆ ด้าน เช่น

1. ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิได้รับทราบข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา 58) มีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ(มาตรา 59)

2. ด้านการพิจารณาการปฏิบัติราชการทางปกครอง สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการปฏิบัติราชการทางปกครอง อันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ(มาตรา 60)

3. ด้านการกำหนดนโยบาย รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ(มาตรา 76)

4. ด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล (มาตรา 79)

5. ด้านการคัดเลือกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น (มาตรา 385 วรรค 2)

6. ด้านการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงาน ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่มาลงคะแนนเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 286)

7. ด้านการออกกฎหมาย ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อต่อประธานสภาท้องถิ่น เพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ (มาตรา 287)

1.1.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 2 ทฤษฎี ซึ่ง(อคิน รพีพัฒน์), 2545 : 7-9) ได้สรุปไว้ ดังนี้

ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน

อคิน รพีพัฒน์, 2545 : 7-9) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะทำให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่เกลี้ยกล่อม

โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

ทฤษฎีแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือความปรารถนา (Desires) ที่พยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะเกิดมาตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้ แรงจูงใจเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั่นเอง ภายใน ได้แก่ ความรู้สึกต้องการหรือขาดอะไรบางอย่างจึงเป็นพลังชักจูงหรือกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือต้องการนั้น ส่วนภายนอก ได้แก่ สิ่งใดก็ตามที่มาเร้าเร้า นำช่องทางและมาเสริมสร้างความปรารถนาในการประกอบกิจกรรมในตัวมนุษย์ ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวหรือทั้งสองอย่างพร้อมกันได้ อาจกล่าวได้ว่า แรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากความต้องการของมนุษย์ ซึ่งความต้องการเป็นสิ่งเร้าภายในที่สำคัญกับการเกิดพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีสิ่งเร้าอื่นๆ เช่น การยอมรับของสังคม สภาพบรรยากาศที่เป็นมิตร การบังคับขู่เข็ญ การให้รางวัลหรือกำลังใจหรือการกระทำให้เกิดความพอใจ ล้วนเป็นเหตุจูงใจให้เกิดแรงจูงใจได้

ทฤษฎีแรงจูงใจ แบ่งออกได้เป็นทฤษฎีใหญ่ๆ คือ

1. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในอดีต ว่ามีผลต่อแรงจูงใจของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้นทุกพฤติกรรมของมนุษย์ถ้าวิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าได้รับอิทธิพลที่เป็นแรงจูงใจมาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นส่วนมาก โดยประสบการณ์ในด้านดีและกลายเป็นแรงจูงใจทางบวกที่ส่งผลเร้าให้มนุษย์มีความต้องการ การแสดงพฤติกรรมในทิศทางนั้นมากยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของสิ่งเร้าภายนอก

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีนี้เห็นว่าแรงจูงใจเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเอกลักษณ์และการเลียนแบบจากบุคคลที่ตนเองชื่นชม หรือคนที่มีชื่อเสียงในสังคมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

3. ทฤษฎีพุทธรินิยม

ทฤษฎีนี้เห็นว่า แรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยอาศัยความสามารถทางปัญญาเป็นสำคัญ มนุษย์จะได้รับแรงผลักดันจากหลายๆ ทางในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งในสภาพเช่นนี้ มนุษย์จะเกิดสภาพความไม่สมดุลขึ้นเมื่อเกิดสภาพเช่นว่านี้ มนุษย์จะต้องอาศัยขบวนการดูดซึมและการปรับความแตกต่างของประสบการณ์ที่ได้รับใหม่ ให้เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนซึ่งการจะทำให้ได้จะต้องอาศัยสติปัญญาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ทฤษฎีนี้เน้นเรื่องแรงจูงใจภายใน นอกจากนั้นทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์และการวางแผน ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับระดับของความคาดหวัง โดยที่เขากล่าวว่าคุณเรามีแนวโน้มที่จะตั้งความคาดหวังของตนเองให้สูงขึ้น เมื่อเขาทำงานหนึ่งสำเร็จและตรงกันข้ามคือ จะตั้งความคาดหวังของตนเองต่ำลง เมื่อเขาทำงานหนึ่งล้มเหลว

4. ทฤษฎีมานุษยนิยม

แนวความคิดนี้เป็นของมาสโลว์ ที่ได้อธิบายถึงลำดับความต้องการของมนุษย์โดยที่ความต้องการจะเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่ความต้องการนั้น ดังนั้นถ้าเข้าใจความต้องการของมนุษย์ก็สามารถ อธิบายถึงเรื่องแรงจูงใจของมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน

องค์ประกอบของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาปัจจุบันได้ศึกษาและสรุปว่าองค์ประกอบของแรงจูงใจ มี 3 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ(Biological Factor) ในองค์ประกอบด้านนี้จะพิจารณาถึงความต้องการทางกายภาพของมนุษย์ เช่น ความต้องการปัจจัย 4 เพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ได้

2. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้(Learned Factor) องค์ประกอบด้านนี้เป็นผลสืบเนื่องต่อกันจากองค์ประกอบข้อ 1 ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในปริมาณ ชนิดและคุณภาพที่ตนเองต้องการและในหลายๆ ครั้ง สิ่งแวดล้อมเป็นตัววางเงื่อนไขในการสร้างแรงจูงใจของมนุษย์

3. องค์ประกอบทางด้านความคิด(Cognitive Factor)

ประเภทของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้แบ่งลักษณะของแรงจูงใจออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แรงจูงใจฉับพลัน คือแรงจูงใจที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาทันทีทันใด แรงจูงใจสะสม คือแรงจูงใจที่มีอยู่แต่ไม่ได้แสดงออกทันที จะค่อยๆ เก็บสะสมไว้รอการแสดงออกในเวลาใดเวลาหนึ่ง

กลุ่มที่ 2 แรงจูงใจภายใน คือแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งเร้าภายในตัวของบุคคลผู้นั้น แรงจูงใจภายนอก คือแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งเร้าภายนอก

กลุ่มที่ 3 แรงจูงใจปฐมภูมิ คือแรงจูงใจอันเนื่องมาจากความต้องการที่เห็นพื้นฐานทางร่างกาย เช่น ความหิว กระจาย แรงจูงใจทุติยภูมิ คือ แรงจูงใจที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากแรงจูงใจขั้นปฐมภูมิ

รูปแบบของแรงจูงใจ

บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ซึ่งนักจิตวิทยาได้แบ่งรูปแบบแรงจูงใจของมนุษย์ออกเป็นหลายรูปแบบที่สำคัญ มีดังนี้

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศที่ตนตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะไม่ทำงานเพราะหวังรางวัล แต่ทำเพื่อจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1.1 มุ่งหาความสำเร็จและกลัวความล้มเหลว
- 1.2 มีความทะเยอทะยานสูง
- 1.3 ตั้งเป้าหมายสูง
- 1.4 มีความรับผิดชอบในการงานดี
- 1.5 มีความอดทนในการทำงาน
- 1.6 รู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเอง
- 1.7 เป็นผู้ทำงานอย่างมีการวางแผน
- 1.8 เป็นผู้ที่ตั้งระดับความคาดหวังไว้สูง

2. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มักจะเป็นผู้ที่โอบอ้อมอารีเป็นที่รักของเพื่อน มีลักษณะเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเมื่อศึกษาจากสภาพครอบครัวแล้วผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์มักจะเป็นครอบครัวที่อบอุ่น บรรยากาศในบ้านปราศจากการแข่งขัน พ่อแม่ไม่มีลักษณะข่มขู่พี่น้องมีความรักสามัคคีกันดี ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 2.1 เมื่อทำสิ่งใด เป้าหมายก็เพื่อได้รับการยอมรับจากกลุ่ม
- 2.2 ไม่มีความทะเยอทะยาน มีความเกรงใจสูง ไม่กล้าแสดงออก
- 2.3 ตั้งเป้าหมายต่ำ
- 2.4 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งมักจะคล้อยตามผู้อื่น

3. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ สำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจนั้น พบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจแบบนี้ส่วนมากมักจะพัฒนามาจากความรู้สึกว่า ตนเองขาดในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ อาจจะเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยเมื่อมีปมด้อยจึงพยายามสร้างปมเด่นขึ้นมาเพื่อชดเชยกับสิ่งที่ตนเองขาด ผู้มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจ จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 3.1 ชอบมีอำนาจเหนือผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจจะออกมาในลักษณะการก้าวร้าว
- 3.2 มักจะต่อต้านสังคม
- 3.3 แสวงหาชื่อเสียง

3.4 ชอบเสียง ทั้งในด้านการทำงาน ร่างกาย และอุปสรรคต่าง ๆ

3.5 ชอบเป็นผู้นำ

4. แรงจูงใจใฝ่ก้าวหน้า ผู้ที่มีลักษณะแรงจูงใจแบบนี้ มักเป็นผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากเกินไป บางครั้งพ่อแม่อาจจะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงเกินไป ดังนั้นเด็กจึงหาทางระบายกับผู้อื่น หรืออาจจะเนื่องมาจากการเลียนแบบบุคคลหรือจากสื่อต่าง ๆ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่ก้าวหน้าจะมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ถือความคิดเห็นหรือความสำคัญของตนเป็นใหญ่

4.2 ชอบทำร้ายผู้อื่น ทั้งการทำร้ายด้วยกายหรือวาจา

5. แรงจูงใจใฝ่พึ่งพา สาเหตุของการมีแรงจูงใจแบบนี้ก็เพราะการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทะนุถนอมมากเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่พึ่งพา จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

5.1 ไม่มั่นใจในตนเอง

5.2 ไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง มักจะลังเล

5.3 ไม่กล้าเสี่ยง

5.4 ต้องการความช่วยเหลือและกำลังใจจากผู้อื่น

1.1.6 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายรูปแบบ โดยแบ่งตามความคิดเห็นของนักทฤษฎีที่แตกต่างกันไป แต่โดยหลักการเดียวกัน คือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

เจมส์ คัดดี ปีนทอง (2527 : 14-15) ได้กล่าวถึงการระดมประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดเพราะถ้าชาวชนบทยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านตัวของตัวของเขาเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือชาวชนบทเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่มนุษย์ย่อมจะยังมองปัญหาของตนไม่ชัดเจน จนกว่าจะมีเพื่อนมาช่วยให้ตนวิเคราะห์ถึงปัญหาของตนได้เด่นชัดยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงน่าจะมีหน้าที่เสมือนหนึ่งกระจกเงาผู้คอยสะท้อนภาพหรือเป็นจิตแพทย์ผู้คอยซักถามให้ชาวชนบทเห็นภาพของปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม

การวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนงานเสียด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือ ต่อไปเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ชาวชนบทที่ไม่สามารถจะดำเนินการ

วางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจจะมี ความยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา ทำหน้าที่เป็นแต่เพียงเพื่อนของชาวชนบทในการช่วยกันวางแผน เพราะชนบททั่วไป มีการศึกษาน้อยและถ้าเราไม่ทำให้ชาวชนบทได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ชาวชนบทจะได้รับ การศึกษาและพัฒนาตนเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา จะต้องทำใจให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตาม ต้องเริ่มความยากง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้ที่จะ รับการศึกษา มีใช้จากระดับความรู้ความสามารถของตน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

ถึงแม้ว่า ชาวชนบทยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวชนบทก็มีทรัพยากร ที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงาน ชนบทอย่างน้อยชาวชนบทมีแรงงานของตนเป็นขั้นต่ำที่สุด ที่สามารถเข้าร่วมได้และในหลายๆ แห่งชาวชนบทสามารถจะร่วมลงทุนในกิจกรรมหลายๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและ ปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษา กิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะเขาจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุนและ ปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอก จะมีอะไรเสียหาย ก็ไม่ต้องเดือดร้อนมากนัก และการ บำรุงรักษาก็จะไม่เกิดเพราะเมื่อไม่ใช้ของของเขาจะไม่บำรุงรักษา ไม่รัก และห่วงแหนมัน นอกจากนั้น การร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และ เมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตาม งานและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วม แต่การดำเนินงานโดยบุคคลากรภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจประสบความยากลำบาก เพราะชาวชนบทไม่ได้ประเมินด้วยตนเองให้รู้แจ้งว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร แน่หนอนที่สุดอาจจะมีผู้ โต้แย้งว่า การประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรม นั้นๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งจะพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรม ในแนวความคิดของคนภายนอกย่อมไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนนอกกับชาวชนบท น่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากส่วนประกอบของคนนอก ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจะเป็นชาวชนบทในหมู่บ้านอื่นๆ มาร่วมประเมินด้วยก็จะก่อให้เกิด ประโยชน์ไม่น้อย เพราะนอกจากจะเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไป(ถ้ากิจกรรมนั้นเกิด ประโยชน์) แล้วชาวชนบทเองจะเข้าใจและมองคุณค่าของสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกับชาวชนบท ด้วยกันเอง

วัลลภ เสือดี (2535 : 17) แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการ คือ

1. เป็นสมาชิก (Membership)
2. เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
3. เป็นผู้ออกเงิน (Financial Contribution)
4. เป็นกรรมการ (Membership on Committees)
5. เป็นประธานหรือผู้นำ (Position of Leadership)

สิทธิภาพ เมืองคัม (2538 : 24) ได้จัดแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ(Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการและการเห็นชอบสนับสนุนโดยรัฐบาล

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ(Coercive) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลในทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและมักจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

โดยแท้จริงแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจสามารถกระทำได้ในทุกประเด็นแต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ มีความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริชัย กาญจนวาสิ (2547 : 58) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

วรรณ วรชวานิช (2549 : 103) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จะกว่าจะดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เท่านั้น

มงคล จันทร์ส่อง (2554 : 79) ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้ว่าองค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

3. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ประชาชนควรจะเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรก คือ การค้นหาปัญหา ตระหนักถึงปัญหานั้นๆ แล้วก็ร่วมในขั้นตอนการวางแผนเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น ประชาชนยังควรจะต้องมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วยเงินทอง แรงงานหรือวัสดุอุปกรณ์ และต่อจากนั้นประชาชนก็ควรที่จะมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานที่ตกลงไปด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลไกของรัฐ

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับกลไกของรัฐก็ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสามัคคี ประองตอง ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศให้ก้าวหน้าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยทุกคน ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 76 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 13 และมาตรา 14 กำหนดให้รัฐบาลจะต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินให้สอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐโดยน่านโยบายที่

แถลงต่อรัฐสภาและแผนพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณากำหนดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน ส่วนราชการหรือบุคคลที่จะรับผิดชอบในแต่ละภารกิจประมาณการรายได้และรายจ่ายและทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ ระยะเวลาดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และรองรับต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งกำหนดวิธีการและวางกลไกในการถ่ายทอดนโยบายรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต่างๆ ตลอดระยะเวลาการบริหารราชการสี่ปีของคณะรัฐมนตรี

การจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 ของรัฐบาลยึดเจตนารมณ์ของคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 23-25 สิงหาคม 2554 ตลอดจนแผนพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญได้แก่ ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งแต่ละส่วนราชการจะต้องนำไปเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 9 และมาตรา 16 ในการกำหนดเป็นรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมที่จะดำเนินการในแต่ละปี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี อันเป็นการผลักดันให้ประเด็นนโยบายตามแผนการบริหารราชการแผ่นดินประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 มีเนื้อหาสาระสำคัญประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง แสดงแนวคิดและทิศทางการบริหารประเทศ วิสัยทัศน์ของรัฐบาล และกรอบการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล

ส่วนที่สอง แสดงแนวทางการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดของนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก (ปี 2555) เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ การแก้ไขปัญหาเสพติด การแก้ไขปัญหาค่าครองชีพของประชาชน การสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ และแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินที่จะดำเนินการในระยะ 4 ปีของรัฐบาล (ปี 2555-2558)

ส่วนที่สาม แสดงกลไกการนำแผนการบริหารราชการแผ่นดินไปสู่การปฏิบัติ อันประกอบด้วย การมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบ ประมาณการรายได้และประมาณการความต้องการใช้เงินตามนโยบาย และแนวทางการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

ส่วนที่สี่ แสดงแผนงาน โครงการที่มีลำดับความสำคัญตามนโยบายรัฐบาลทั้งที่ต้องเร่งดำเนินการในปี 2555 และที่จะดำเนินการในช่วงปี 2555-2558

กรอบการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล

เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถบรรลุถึงภารกิจตามนโยบายของรัฐบาล จึงได้กำหนดกลยุทธ์และวิธีการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบาย โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ

1. นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก เป็นภารกิจเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินนโยบายในสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและผู้ประกอบการจากภาวะเงินเฟ้อและราคาน้ำมัน รวมทั้ง การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งให้แก่ระบบเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะการให้สินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย และกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งการยกระดับราคาสินค้าเกษตร การเพิ่มรายได้ให้แก่แรงงาน และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี การให้เบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้จะดำเนินการเร่งการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่อไป

2. นโยบายที่จะดำเนินการในระยะ 4 ปี นอกเหนือจากนโยบายเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องดำเนินการในปีแรกแล้ว รัฐบาลได้กำหนดนโยบายพื้นฐานที่จะดำเนินการในระยะ 4 ปีของรัฐบาล โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีแรกเป็นต้นไป ดังนี้

2.1 ด้านความมั่นคงแห่งรัฐ เกิดทุนและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบัน

พระมหากษัตริย์ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพและระบบป้องกันประเทศ และเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาการเตรียมความพร้อมแห่งชาติ เพื่อให้มีความพร้อมรับมือกับปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ในทุกด้าน

2.2 ด้านสร้างรายได้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ขยายบทบาทให้ธุรกิจการเกษตรและอาหารซึ่งเป็นแหล่งรายได้และการจ้างงาน เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอาหารคุณภาพสูง และยกระดับความสามารถในการแข่งขัน โดยการขยายช่องทางการตลาด รวมทั้งดึงดูดนักลงทุนเข้ามาลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการที่มีเทคโนโลยีสูงและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.3 ด้านเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญในการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อให้เศรษฐกิจสามารถเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ มีการจ้างงานที่เต็มที่ รวมทั้งมีความระมัดระวังความเสี่ยงจากความผันผวนของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และมีการส่งเสริมการสร้างรายได้ภายในประเทศ โดยการเร่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และสร้างความเข้มแข็งให้กับสภาพแวดล้อมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ขยายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและการตลาด ภายใต้กรอบความร่วมมือและข้อตกลงการค้าเสรี นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาบรรณารักษ์เพื่อขนส่งมวลชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ลดต้นทุนการขนส่ง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างโอกาสในการกระจายรายได้ และการกระจายการลงทุนไปสู่ชนบท เป็นต้น

2.4 ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างโอกาสทางการศึกษาพร้อมทั้งปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ สร้างแรงจูงใจให้คนเรียนดีและมีคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู เร่งพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อให้การกระจายครูเพื่อขจัดปัญหาการขาดแคลนครูในสาขาวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา ด้านการคุ้มครองแรงงานรัฐบาลให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยในการทำงานและสวัสดิการแรงงาน และหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน รวมทั้ง การเพิ่มสิทธิประโยชน์ในการประกันสังคมให้มากขึ้น และขยายความคุ้มครองถึงแรงงานนอกระบบ ที่รัฐจะต้องดูแลภายใต้ระบบคุ้มครองแรงงาน การจัดสวัสดิการและบริการทางสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนให้ทั่วถึง รวมทั้งยังเร่งยกระดับฝีมือแรงงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้แรงงานมีฝีมือทั้งระบบและเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานภายใต้ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพทั้งระบบ โดยการเร่งผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุขให้เพียงพอ การจัดให้มีมาตรการสร้างสุขภาพโดยมีเป้าหมายในการลดอัตราการป่วย ตาย และผลกระทบจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมทั้งการขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และการบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเอเชีย

2.5 ด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการใช้ทรัพยากร การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ และการส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ นอกจากนี้ยังมีการสร้างภูมิคุ้มกันและเตรียมความพร้อมในการรองรับต่อผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ

2.6 ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม เร่งพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมบนฐานความรู้ โดยการส่งเสริมการลงทุนในการวิจัยพัฒนาร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การวางแผนการผลิตด้านการเกษตร ยกระดับคุณภาพชีวิต และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งเร่งสร้างนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัยให้เพียงพอต่อความต้องการของประเทศ

2.7 ด้านต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่งเสริม พัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน รวมทั้งเตรียมความพร้อมของทุกภาคส่วนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

2.8 ด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พัฒนาระบบราชการเน้นการบริหารงานเชิงกลยุทธ์เสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบบริหารงานแบบบูรณาการ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีระบบที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และปรับปรุงระบบการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งการช่วยเหลือด้านกฎหมาย ส่งเสริมกองทุนยุติธรรมเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือคนจนและ คนด้อยโอกาส รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ถูกต้อง เป็นธรรม อันจะสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามที่ได้แถลงต่อรัฐสภาภายใต้กรอบการดำเนินงานนี้

จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาที่มุ่งสู่ความยั่งยืนของประเทศนั้น หัวใจที่แท้จริง ก็คือ จะต้องก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (People Participation) เพราะจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้เปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่สามารถดำเนินการได้ง่ายที่สุด คือ การมีส่วนร่วมจากท้องถิ่น ดังนั้น ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม โดยในการเปิดกลไกภาครัฐครั้งนี้จะต้องเน้นหนักไปที่การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน (Empowerment) มุ่งให้ประชาชนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและไม่รู้สึกแปลกแยกทางการเมืองหลังจากมีส่วนร่วม

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการและการวางแผน

1.3.1 ความหมายของกระบวนการ

ธงชัย สันติวงศ์ (2536 : 94) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการว่า หน้าที่ในการให้บริการของผู้บริหารทุกระดับชั้น นับตั้งแต่ประธานบริษัทไปจนถึงหัวหน้า ผู้ควบคุมงานนั้น สามารถจำแนกออกเป็นหน้าที่ในการวางแผนการจัดองค์การ การจัดคนทำงานและควบคุม หากพิจารณาถึงหน้าที่ที่จะเห็นว่า มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิดเป็นลักษณะของกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง การพิจารณาตามแนวคิดนี้ ก็คือ ผู้บริหารจะปฏิบัติหน้าที่บริหารด้วยวิธีการกระทำเป็นทีละขั้นตอน (Step by Step) ที่ต่อเนื่องหมุนเวียนกันไปอย่างเป็นระเบียบโดยไม่ขาดตอนจากกัน ด้วยวิธีนี้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพิจารณาในทรรศนะของระบบก็คือ ส่วนต่างๆของงานบริหารที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกันนั้นจะไม่ขาดจากกัน หากแต่จะมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอย่างมีระเบียบ ความสมบูรณ์ของการพิจารณาเป็นระบบ

จึงย่อมจะเกิดขึ้นได้ในการพิจารณางานแต่ละอย่างให้เสร็จสิ้นไปนั้น ผู้บริหารทุกคนต่างก็จะเริ่มต้นทำการวางแผนจัดหรือปรุงแต่งองค์การของตน ดำเนินการจัดการเกี่ยวกับกำลังคน ต่อเนื่องด้วยการสั่งการและกระทำการควบคุม

1.3.2 ความหมายของการวางแผน

การวางแผนถือได้ว่าเป็นกิจกรรมขั้นแรกของการบริหารงาน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีที่ดีที่สุด โดยมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนไว้ ดังนี้

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 3) กล่าวว่า iva การวางแผน เป็นการพิจารณาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนา เปรียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันและอนาคต (Where we are to Where We Want to Go) เป็นการคาดการณ์สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นการวางแผน จึงเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณา กำหนดแนวทางปฏิบัติงาน มีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลยพินิจ

การวางแผน จึงมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตและตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การวางแผน คือ ความพยายามที่จะเป็นระบบ(Systematic Attempt) เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตเพื่อให้องค์การบรรลุผลที่ปรารถนา

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2544 อ้างถึงในเมตตา แก้วอุดม, 2552 : 43) กล่าวว่า การวางแผน(Planning) จะเกี่ยวกับการกำหนด (ทางเลือก) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objective) ตลอดจนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจทางเลือกระหว่างทางเลือกปฏิบัติในอนาคต ดังนั้น แผน (Plan) จะบอกเหตุผล (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้ การวางแผน (Planning) จะเป็นการสร้างสะพานเพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการจากผลของการวางแผน จะได้แผนออกมา แผนจึงเป็นเครื่องมือ (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

การวางแผน เป็นขั้นแรกของกระบวนการบริหาร เป็นกระบวนการในการพิจารณา ลักษณะองค์การในอนาคต การเลือกและปฏิบัติที่มีประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต แผน หมายถึง ข้อความที่แสดงการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ซึ่งทำเพื่อช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป็นวิธีการหรือการปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารตั้งใจที่จะใช้ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

อนันต์ เกตุวงศ์ (2543 อ้างถึงใน เมตดา แก้วอุดม, 2552 : 72) กล่าวว่า การวางแผนเป็นของคู่กันกับการพัฒนา คงไม่มีสังคมใดหรือประเทศไหนที่พัฒนาโดยไม่มี การวางแผน ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นสิ่งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ (Systematic Change) ดังนั้น ทั้งการวางแผนและการพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมทุกแบบ และองค์การสหประชาชาติได้ให้คำนิยามของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา คือ กระบวนการของการยอมให้และส่งเสริมให้ประชาชนได้รับสิ่งที่เขาต้องการ อันหมายถึงความถึงความพยายามที่จะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางสังคมของมวลมนุษย์และเป็นการกระทำที่มีระบบ

สำนักงานพัฒนาเมือง (2543 อ้างถึงใน เมตดา แก้วอุดม, 2552 : 68) ให้ความหมายของการวางแผนพัฒนา (Development Planning) หมายถึง การกำหนดและตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะดำเนินงานอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้ดำเนินงานหรือรับผิดชอบ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐานและการเมือง การบริหาร ทั้งนี้ โดยการนำปัญหาความต้องการ นโยบายหรือคำสั่งและศักยภาพมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาสนองต่อความต้องการของนโยบาย และพัฒนาศักยภาพ แล้วจึงกำหนดออกมาในรูปแบบงานและโครงการ เพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขสภาพต่างๆ ให้ดีขึ้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 อ้างถึงใน เมตดา แก้วอุดม, 2552 : 125) กล่าวว่า การวางแผนได้กลายเป็นหัวข้อการบริหารที่ได้รับความสนใจกันมากที่สุดในวงการนักบริหารมืออาชีพทั้งหลาย การวางแผนเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์การทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคต กระบวนการดังกล่าวจะประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ เป็นชุดกิจกรรมต่อเนื่องกัน ซึ่งบางขั้นตอนอาจเป็นสิ่งที่ต้องทำทันที เพื่อที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า การวางแผน คือ กระบวนการตัดสินใจ แต่การตัดสินใจทุกเรื่องมิได้หมายถึงการวางแผน การวางแผนมีลักษณะพิเศษของการตัดสินใจ 3 ประการ คือ

ประการแรก เป็นการตัดสินใจที่กระทำล่วงหน้าก่อนที่การกระทำตามแผนจะเกิดขึ้นจริง (Anticipatory Decision Making)

ประการที่สอง เป็นการตัดสินใจที่พึ่งพาซึ่งกันและกันและเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบ

ประการสุดท้าย เป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อการบรรลุสิ่งที่พึงประสงค์ในอนาคต และสิ่งที่พึงประสงค์นั้นจะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีการวางแผน

1.3.3 ความสำคัญของการวางแผน (Significance Planning)

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผน ไว้ดังนี้

1. เป็นการลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการจัดโอกาสทางการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตากว้างไกล มองเหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัญหาความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ดังนั้น องค์การจึงจำเป็นต้องเตรียมตัวและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นต้น

2. ทำให้เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามาในองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผน ยืดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดรจึงทำให้มีการยอมรับแนวความคิดเชิงระบบ(System Approach) เข้ามาใช้ในองค์การยุคปัจจุบัน

3. ทำให้การดำเนินการขององค์การบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์การ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็นไปด้วยความมั่นคงและมีความเจริญเติบโต

4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เพราะการวางแผนทำให้เห็นภาพรวมขององค์การที่ชัดเจนและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์การให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน

5. ทำให้ความแจ่มชัดในการดำเนินงานเนื่องจากการวางแผน เป็นการกระทำโดยอาศัยทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยต่างๆ (A Rational Approach) มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ไม่มีองค์การใดที่ประสบความสำเร็จได้ โดยปราศจากการวางแผน ดังนั้น การวางแผน จึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญของการบริหารงานที่ดี

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 อ้างถึงใน เมตตา แก้วอุดม, 2552 : 127) กล่าวไว้ว่า ส่วนประกอบที่สำคัญของกระบวนการวางแผน ประกอบด้วย

1. การพิจารณากำหนดข้อสมมุติอธิบายเกี่ยวกับอนาคต โดยพิจารณาจากปัจจัยอิทธิพลที่มาจากทั้งภายนอกและภายใน ประกอบด้วย การคาดการณ์แนวโน้มของเรื่องที่เกี่ยวข้องและที่จะกระทบต่อองค์การ

2. การพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว ซึ่งเป็นการระบุถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปขององค์การ

3. พัฒนากลยุทธ์ที่ดีที่สุด ที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินสู่วัตถุประสงค์ต่างๆ ได้ โดยการใช้ประโยชน์จากปัจจัยภายนอกและภายในอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
4. จัดทำเป้าหมายระยะปานกลาง ที่ซึ่งมิได้มีการระบุถึงผลสำเร็จขององค์การ ที่ประสงค์จะทำให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด
5. กำหนดแผนดำเนินงานต่างๆ ที่จำเป็นต้องทำเพื่อจะสามารถแบ่งสรรทรัพยากร ที่พอเพียง เพื่อสำหรับการทำงานที่บรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด
6. การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
7. ดำเนินการให้มีการสรุปผลและรวบรวมข้อมูลย้อนกลับ ทั้งนี้เพื่อสามารถนำ ผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ได้ระบุไว้ตั้งแต่ เริ่มแรก

1.3.4 ประโยชน์ของการวางแผน (Advantages of Planning)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 อ้างถึงในพะยอม วงศ์สารศรี, 2542 : 151) กล่าวว่า การวางแผนที่ดีย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. บรรลุจุดมุ่งหมาย (Attention of Objectives) การวางแผนทุกครั้งจะมีจุดหมายปลายทาง เพื่อให้องค์กรบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดให้ การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผน ถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความแจ่มชัด ก็จะช่วยให้การบริหารแผน มีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างสะดวกและเกิดผลดี

2. ประหยัด (Economical Operation) การวางแผนเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาเพื่อ คิดวิธีการให้องค์กรบรรลุถึงประสิทธิภาพ เป็นการให้งานในฝ่ายต่างๆ มีการประสานงานกันดี กิจกรรมที่ดำเนิน มีความต่อเนื่องกัน ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในงานต่างๆ ที่ทำ ซึ่งสิ่ง เหล่านี้เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า นับว่าเป็นการลดต้นทุนที่ดี ก่อให้เกิดการประหยัดแก่องค์กร

3. ลดความไม่แน่นอน (Reduction of Uncertainty) การวางแผนช่วยลดความ ไม่แน่นอนในอนาคตลง เพราะการวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์เหตุการณ์ ในอนาคต การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ เป็นผลมาจากการวิเคราะห์พื้นฐานของข้อเท็จจริง ที่ปรากฏขึ้นแล้ว ทำการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตและได้หาแนวทางพิจารณาป้องกัน เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

4. เป็นเกณฑ์ในการควบคุม (Basic of Control) การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารได้ กำหนดหน้าที่การควบคุมขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกเป็นกิจกรรมที่ ดำเนินการคู่กัน อาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือถ้าไม่มีการวางแผนก็ไม่สามารถมีการควบคุม กล่าวได้ว่า แผนกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่การควบคุม

5. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Encourages Innovation and Creativity) การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากฝ่ายจัดการมีการวางแผนกันนั้น จะเป็นการระดมปัญญาของคณะผู้ทำงานด้านการวางแผน ทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ และความคิดสร้างสรรค์ นำมาใช้ประโยชน์แก่องค์กรและยังเป็นการสร้างทัศนคติการมองอนาคตระหว่างคณะผู้บริหาร

6. พัฒนาแรงจูงใจ (Improves Motivation) ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหาร และยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนงานด้วย เพราะเขารู้อย่างชัดเจนว่าองค์การคาดหวังอะไรจากเขาบ้าง นอกจากนั้น การวางแผนยังเป็นเครื่องมือฝึกและพัฒนาแรงจูงใจที่ดีสำหรับผู้บริหารในอนาคต

7. มีการพัฒนาการแข่งขัน (Improves Competitive Strength) การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรมีการแข่งขันกันมากกว่าองค์การที่ไม่มีการวางแผนหรือมีการวางแผนที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงาน เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ปรับปรุงสิ่งต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี (Better Coordination) การวางแผนได้สร้างความมั่นใจในเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่จัดวางไว้มุ่งไปยังจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีการจัดประสานงานในฝ่ายต่างๆ ขององค์การ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่ายขององค์การ

1.3.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติกรอบแนวทางในการพัฒนาและจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. ต้องให้ประชาชนรับรู้ข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลก่อนการอนุญาตหรือดำเนินโครงการ/กิจกรรม ที่กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตและให้ประชาชนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นด้วย (มาตรา 59)

2. ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจสังคม (มาตรา 76)

3. ความมีอิสระในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 284)

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตนเองและต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น(มาตรา 16)

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 กำหนดให้ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติและข้อบังคับของทางราชการ(มาตรา 46(3)) และกำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในการบริหารราชการองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับทางราชการ (มาตรา(1))

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ดังนี้

แผนพัฒนา หมายถึง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และแผนพัฒนาตำบล 3 ปี

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาอำเภอ

แผนพัฒนาสามปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลา 3 ปี โดยมีการทบทวน เพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

แผนการดำเนินงาน หมายถึง แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาและกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมดในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

1.3.6 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารท้องถิ่น	ประธานกรรมการ
2. รองนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทุกคน	กรรมการ
3. สมาชิกสภาท้องถิ่นที่สภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน	กรรมการ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน	กรรมการ
5. ผู้แทนภาคราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจที่ผู้บริหารคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน	กรรมการ
6. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินหกคน	กรรมการ

7. ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการและเลขานุการ

8. หัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน กรรมการ

กรรมการตามข้อ 3,4,5,และ6 ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจ

ได้รับการคัดเลือกอีกได้

คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1.1 กำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น โดยพิจารณาจาก

1.1.1 อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สุขของประชาชน เช่น การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การผังเมือง

1.1.2 ภารกิจโอนตามกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ

1.1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ กลุ่มจังหวัดและจังหวัด โดยให้เน้นดำเนินการในยุทธศาสตร์ที่สำคัญและมีผลต่อประชาชนโดยตรง เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

1.1.4 กรอบนโยบาย ทิศทาง แนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด

1.1.5 นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นที่แถลงต่อสภาท้องถิ่น

1.1.6 แผนชุมชน

1.2 จัดทำร่างแผนพัฒนา เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนา

1.3 พิจารณาร่างแผนพัฒนาและร่างแผนดำเนินการ

1.4 ให้ความเห็นชอบร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงาน

1.5 พิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

1.6 แต่งตั้งที่ปรึกษา คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามความเห็นสมควร

1.7 ประสานกับประชาคมหมู่บ้าน ในการรวบรวม วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานกรรมการ

2. หัวหน้าส่วนราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการ

3. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือก กรรมการ

จำนวนสามคน

4. หัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน กรรมการและเลขานุการ

5. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน หรือพนักงาน ผู้ช่วยเลขานุการ
ส่วนตำบลที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมาย

กรรมการตาม 3 ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการ

คัดเลือกอีกได้

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการ

พัฒนาท้องถิ่นกำหนด

2. จัดทำร่างแผนการดำเนินงาน

3. จัดทำร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงาน

ประชาคมระดับหมู่บ้าน/ตำบล

ประชาคม เป็นกระบวนการภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอ ปัญหา
ความต้องการ และเสนอแนะแนวทางแก้ไข และการพัฒนา ซึ่งมีทั้งระดับหมู่บ้านและตำบล

ประชาคมหมู่บ้าน

1. องค์ประกอบของประชาคมหมู่บ้าน มีดังนี้

1.1 ตัวแทนฝ่ายบริหาร ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา อบต. ในหมู่บ้าน

ทุกคน กรรมการหมู่บ้านไม่เกิน 3 คน

1.2 ตัวแทนฝ่ายกลุ่มประชาชน ควรมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้แทน

กลุ่มอาชีพทุกอาชีพ ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร ประชาชนหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่ม ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน
พระที่ชาวบ้านศรัทธา ครูโรงเรียนในหมู่บ้านแห่งละ 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัคร
พัฒนาชุมชน อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ผู้แทน
ธุรกิจเอกชนที่อยู่ในหมู่บ้าน องค์การพัฒนาเอกชน ฯลฯ

1.3 สมาชิกประชาคมหมู่บ้าน จำนวนร้อยละ 5 -10 ของจำนวนประชากรใน

หมู่บ้าน

1.4 ประธานและเลขานุการประชาคมหมู่บ้าน เลือกจากผู้แทนกลุ่มประชาชน

2. บทบาทประชาคมหมู่บ้าน

2.1 กำหนดปัญหา แนวทางแก้ไขและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน
เพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ

2.2 เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงานองค์การบริหาร
ส่วนตำบล/อำเภอ

2.3 ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและรายงานให้ผู้มี
หน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่

- 2.4 นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคม
- 2.5 เป็นเวทีให้ความเห็นกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ
- 2.6 ให้ประชาคมหมู่บ้านมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ

ประชาคมตำบล

1. องค์ประกอบของประชาคมตำบล

- 1.1 นายกององค์การบริหารส่วนตำบล
- 1.2 ตัวแทนของประชาคมหมู่บ้าน ๑ ละ 10 คนแต่ไม่น้อยกว่า 7 คน ได้แก่

ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน ผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน
คัดเลือกเอง อย่างน้อย 4 คน

- 1.3 ประธานและเลขานุการ เลือกจากผู้แทนกลุ่มประชาคม

2. บทบาทประชาคมหมู่บ้าน

2.1 วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมของตำบลและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
เพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ

2.2 ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลและรายงานให้ผู้มีหน้าที่
รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันเวลาที่

- 2.3 นำปัญหาในตำบลไปหารือในที่ประชุม
- 2.4 เป็นเวทีให้ความเห็นกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ
- 2.5 ให้ประชาคมตำบล มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหาร ส่วนตำบล

1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

นับแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
เป็นต้นมา บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เปลี่ยนแปลง
ไปจากเดิมอย่างมาก รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์
ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร
การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ
(ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้มืองค์กรรับผิดชอบในการทำแผนการกระจาย
อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น ตลอดจนรายได้ของท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น ที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น

ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยุคหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 จึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง โดยมีเพียงจะมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นแต่ยังขยายบทบาท หน้าที่ออกไปรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วย และเป็นองค์กรที่เปิดโอกาสให้ประชาคมท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารและการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น , 2546ก : 3)

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 30(4) และแผนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อ 5.2 กำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายในปี 2544 และไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายในปี 2549 จึงมีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรรายได้ ทั้งที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองและรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและ มีความโปร่งใสมากที่สุด การวางแผนถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุจุดมุ่งหมาย กล่าวโดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีการปฏิบัติตามแผนงานโครงการที่กำหนดให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในช่วงเวลาที่กำหนด มีการควบคุมติดตาม วัดและประเมินผล โดยการบริหารจัดการตามแผน แผนงาน โครงการนั้น จะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบทั้งโดยหน่วยงานของรัฐและประชาคม

ข้อจำกัดในการวางแผน

อย่างไรก็ตาม การวางแผนบางครั้งอาจประสบความล้มเหลว หรือขาดประสิทธิภาพขึ้นได้(กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น , 2546ข : 5-6) ได้กำหนดแนวทางพิจารณาประกอบในการวางแผน เพื่อมิให้การวางแผนประสบความล้มเหลว ไว้ดังนี้

1. การขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในการวางแผนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาพิจารณากำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินงาน แต่ถ้าขณะที่มีการวางแผนนั้น กลุ่มทำงานได้ข้อมูลที่มาจากแหล่งที่เชื่อถือไม่ได้ จะทำให้การวางแผนนั้นเกิดการผิดพลาด ฉะนั้นข้อมูลนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแผนงานเป็นอย่างยิ่ง

2. การวางแผนเป็นกระบวนการมองไปข้างหน้า ถ้าผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะทำงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก เขาจะไม่สามารถทำการวางแผนที่ดีได้เลย ฉะนั้นผู้วางแผนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มและเป็นคนที่มีความกระตือรือร้น จะได้สามารถมองหามาตรการประเมินและติดตาม แผนที่วางไว้ได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจการดำเนินงานตามแผนอย่างถูกต้อง

3. การวางแผนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย การวางแผนอาจจะทำให้การปฏิบัติการบางกรณีล่าช้าไปได้ แต่ก็ก็เป็นความจริงว่า ถ้าเราไม่ใช้เวลาในการวางแผนอย่างพอเพียงแล้ว แผนที่กำหนดขึ้นอาจจะกลายเป็นแผนที่ใช้ไม่ได้ จึงกล่าวได้ว่าการวางแผนเกี่ยวข้องกับการใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการรวบรวมวิเคราะห์ สารสนเทศและการประเมินทางเลือกต่างๆ ดังนั้น ถ้าการจัดการไม่จัดงบประมาณค่าใช้จ่ายอย่างเพียงพอในการวางแผน ไม่ยอมใช้เวลาให้พอเพียง คิดแต่เพียงว่าเสียเวลาสิ้นเปลืองแล้วผลของแผนที่ออกมาดีนั้น ย่อมเป็นไปได้

4. การดำเนินการภายในองค์การที่เข้มงวดเกินไปในเรื่องต่างๆ จะเป็นอุปสรรคในการนำความคิดริเริ่มและแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามาสู่องค์การ ฉะนั้นผู้วางแผนจำเป็นต้องมีการยืดหยุ่นการดำเนินการในบางกรณีบ้าง ซึ่งจะนำผลดีมาสู่องค์การ

5. การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดในการวางแผน บางครั้งเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การธุรกิจต่างๆ ทั่วโลก เป็นผลกระทบอย่างต่อเนื่องมาจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ฉะนั้นผู้วางแผนไม่สามารถยอมรับเรื่องราวต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ อาจนำไปสู่การต่อต้านจากกลุ่มคนงานและทัศนคติเช่นนี้จะส่งผลต่อกระบวนการวางแผนที่เกิดขึ้นขาดประสิทธิภาพ

6. ประสิทธิภาพในการวางแผน อาจมีข้อจำกัดมาจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้เพราะปัจจัยภายนอกบางอย่าง ยากแก่การทำนายและคาดการณ์ เช่นการเกิดสงคราม การควบคุมของรัฐบาล หรือภัยธรรมชาติต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้วางแผนไม่สามารถควบคุมได้ ก็อาจทำให้การดำเนินงานตามแผนประสบปัญหายุ่งยากได้

หลักพื้นฐานในการวางแผน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546ค : 6-7) กล่าวว่า การวางแผนประกอบด้วย หลักการพื้นฐาน 4 ประการด้วยกัน คือ

1. การวางแผนจะต้องสนับสนุนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ (Contribution to Purpose and Objectives) ในการวางแผน ผู้วางแผนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญว่าเป้าหมายของแผนทุกแผนที่กำหนดขึ้นนั้นจะต้องเกี่ยวพันและอำนวยความสะดวกให้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การสัมฤทธิ์ผล หลักการนี้เกิดขึ้นจากธรรมชาติขององค์การธุรกิจต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้วัตถุประสงค์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันในองค์การบรรลุตามเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกอย่างจริงจัง

2. การวางแผน เป็นงานอันดับแรกของกระบวนการจัดการ (Primacy of Planning) กระบวนการจัดการประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การสั่งการ (Leading) และการควบคุม (Controlling) การวางแผนเป็นงานเริ่มต้นก่อนขั้นตอนอื่น ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเป็นตัวสนับสนุนให้งานด้านอื่นๆ ดำเนินไปด้วยความสอดคล้อง

3. การวางแผนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกคน (Pervasiveness of Planning) การวางแผนเป็นงานของผู้บริหารทุกระดับ ที่จะต้องทำแล้วขยายขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารในระดับที่ต่างกัน ต่างก็มีความรับผิดชอบ ควบคุมให้งานที่ตนกระทำอยู่ให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นการวางแผนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

4. ประสิทธิภาพของแผนงาน (Efficiency of Plans) ในการวางแผนนั้น ผู้วางแผนจะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพของการวางแผน ซึ่งสามารถพิจารณาจากการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยการลงทุนอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น การใช้เวลา เงิน เครื่องมือ แรงงานและการบริหารที่ดี สร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิกในองค์การ

หลักการพื้นฐาน ทั้ง 4 ประการนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญในการปูพื้นฐานของความคิดในด้านการวางแผนให้องค์การประสบความสำเร็จก้าวหน้า

1.4.2 การจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสามปี (พ.ศ.2557-2559) องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม (2555 : 3) กล่าวไว้ว่า แผนพัฒนาสามปี เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติโดยมีหลักคิด ที่ว่าภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่งๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่ง จะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรม ที่จะต้องนำมาดำเนินการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และวิสัยทัศน์ในที่สุด

นอกจากนั้น แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้การวางแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยนำโครงการ/กิจกรรม จากแผนพัฒนาสามปี ในปีที่จะจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ไปจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบ และผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมาย

คำนิยามของแผนพัฒนาสามปี ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ว่า

แผนพัฒนาสามปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่อง และเป็นแผนก้าวหน้า ครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปีลักษณะของแผนพัฒนาสามปี

แผนพัฒนาสามปี เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักการคิดที่ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทางและภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่ง จะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรม ที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนและวิสัยทัศน์

นอกจากนั้น แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้การวางแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยนำโครงการ/กิจกรรมจากแผนพัฒนาสามปีในปีที่จะจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ไปจัดทำงบประมาณ เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบและผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นโครงการที่จะบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาสามปี โดยเฉพาะในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปีนั้น ควรมีสภาพความพร้อมอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. มีความแน่นอนของกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยควรมีการประเมินถึงความเป็นไปได้ของโครงการ/กิจกรรม รวมทั้งผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากโครงการ/กิจกรรม

2. กิจกรรมที่อยู่ในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปี ควรมีความพร้อมในเรื่องรูปแบบ และรายละเอียดทางเทคนิคพอสมควร เพื่อให้สามารถกำหนดรายการในแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

แผนพัฒนาสามปี มีลักษณะกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
2. เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของแนวทางพัฒนาที่ชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ดำเนินการ
3. เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา ที่จะดำเนินการในห้วงระยะเวลาสามปี
4. เป็นเอกสารที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์พัฒนากับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

1. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของแผน วัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการดำเนินการและประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี
2. เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. เพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาที่ผ่านมาว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำโครงการไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใดและบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาหรือไม่
4. เพื่อให้ทราบภาพรวมของการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในอนาคตและสามารถนำมาตรวจสอบแผนพัฒนาสามปี ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาท้องถิ่นเพียงใดหรือมีจุดเน้นไปในทิศทางใด
5. เพื่อให้ทราบถึงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาว่ามียุทธศาสตร์ใดบ้าง เพื่อนำมาจัดทำแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกัน
6. เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาและรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา
7. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางและกลไกในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามแผนพัฒนาสามปี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในปีต่อ ๆ ไปและเป็น การสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น

ขั้นตอนและวิธีการในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถแบ่งได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการจัดทำแผน
2. การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา
5. การจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา
6. การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี
7. การอนุมัติ และประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนา ชี้แจงผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไป และดำเนินการเสนอโครงการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบ แจงโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หน่วยงานภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคม

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

1) ในขั้นตอนนี้ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด/อำเภอ และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2) คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จัดการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมพิจารณา โดยในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ในครั้งแรกให้เวทีการประชุมร่วมกันดังกล่าว คัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาจัดทำโครงการ/กิจกรรมแผนพัฒนาสามปีต่อไป แต่สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาครั้งต่อไป (เมื่อครบรอบหนึ่งปี) ให้เวทีการประชุมพิจารณาทบทวนดูว่าจากยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาที่ได้คัดเลือกและโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ยังมีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีและสามารถคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา ที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปีก็ได้ รวมทั้งกำหนดโครงการ/กิจกรรมที่จะเพิ่มเติมหรือตัดทอนลงได้

3) เมื่อได้แนวทางการพัฒนาแล้ว เวทีการประชุมร่วมพิจารณาว่าจะมีโครงการ/กิจกรรมอะไรบ้างที่จะต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแนวทางการพัฒนาที่คัดเลือกมา ใช้เป็นกรอบในการพัฒนา

4) โครงการ/กิจกรรม ที่พิจารณากำหนดอาจมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในขั้นตอนนี้จะต้องดำเนินการ ดังนี้

4.1 พิจารณาความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างยุทธศาสตร์หรือระหว่างแนวทางการพัฒนา หากพิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการ/กิจกรรมใด มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาคนละยุทธศาสตร์แต่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันได้ ก็สามารถกำหนดห้วงเวลาการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน

4.2 ให้พิจารณานำโครงการ/กิจกรรม จากแผนชุมชนที่เกินขีดความสามารถในการดำเนินการของชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา มาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

4.3 มีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม เพื่อที่จะบรรจุลงในแผนพัฒนาสามปีได้อย่างเหมาะสม และนอกจากนั้นยังเป็นการจัดลำดับโครงการไว้เพื่อทำแผนพัฒนาสามปีในช่วงถัดไปด้วย เนื่องจากในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนา อาจจะต้องใช้เวลาต่อเนื่องนานกว่าสามปี ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องพิจารณาแนวทางการจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ต่อเนื่องในระยะเวลาด้วย ซึ่งอาจจะยังไม่สามารถระบุไว้ในช่วงสามปีของการจัดทำแผนพัฒนาสามปีได้

เนื่องจากกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการมีหลากหลาย ดังนั้นในขั้นของการพิจารณา กำหนดกิจกรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก) งบประมาณรายรับ รายจ่ายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ข) ทรัพยากรการบริหารอื่นๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ค) ภาวการณ์พัฒนาที่สามารถเข้าร่วมดำเนินการหรือมีภารกิจมารับผิดชอบ ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ

เมื่อพิจารณาด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จะต้องแยกประเภทของโครงการออกเป็น อย่างน้อย 3 ประเภท คือ

1) โครงการที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง กล่าวคือ มีขีดความสามารถทั้งทางด้านกำลังเงิน กำลังคน วัสดุอุปกรณ์และความรู้ทางด้านบริหารจัดการที่จะดำเนินการเองได้

2) โครงการที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอุดหนุนให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่แต่้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถหรือไม่ประสงค์จะดำเนินการ จึงมอบให้หน่วยงานอื่น ดำเนินการแทน โดยการตั้งงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนให้ตามระเบียบวิธีการของทางราชการ

3) โครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ทั้งราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่น และภาคเอกชน อันเนื่องมาจากเป็นโครงการขนาดใหญ่ หรือเป็นโครงการที่หน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยปฏิบัติและมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะดังกล่าว อยู่แล้ว ทั้งนี้รวมถึงโครงการเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ (ซึ่งมีกรอบในการพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุน อยู่แล้ว โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเสนอขอรับเงินอุดหนุนเฉพาะกิจดังกล่าว)

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ซึ่งนอกจาก จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปแล้ว ยังจะต้องวิเคราะห์ว่ายุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่เลือกต้องการข้อมูลประเภทใดเป็นพิเศษต้องการข้อมูลห้วงเวลาใด และจะ เก็บข้อมูลจากแหล่งใด เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโครงการ/กิจกรรม ได้อย่างถูกต้อง โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลภายในองค์กรและ ภายนอก เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์ SWOT ได้

2) การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ

2.1) การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น สรุปผลการพัฒนาที่ผ่านมาและนำเสนอที่ประชุม ซึ่งประกอบด้วย

คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่นในรอบปีที่ผ่านมา โดยประเมินทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านด้วย)

2.2) การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา หลังจากการประเมินผลการพัฒนาในรอบปีที่ผ่านมาแล้ว ให้ที่ประชุมตามข้อ 2.1 ร่วมกันคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมทั้งสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาคม/ชุมชน ในห้วงระยะเวลาสามปี ในกรณีดังกล่าว อาจคัดเลือกยุทธศาสตร์พัฒนามาเป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีก็ได้ และในกรณีที่เห็นว่า ยุทธศาสตร์พัฒนาใดที่ยังมิได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกำหนดขึ้นใหม่ก็อาจกำหนดขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ที่มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และวิสัยทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน(และนำไปปรับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อไป)

2.3) การจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา ภายใต้ยุทธศาสตร์จะมีแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย ซึ่งล้วนแต่มีความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งสิ้น แต่มีความสำคัญ ความจำเป็นเร่งด่วนมากน้อยแตกต่างกัน ที่ประชุมตามข้อ 2.1 จะต้องร่วมกันจัดเรียงลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา การจัดลำดับความสำคัญดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่าแนวทางการพัฒนาทุกแนวทางได้รับการพิจารณาแล้วว่า ต้องดำเนินการแต่ในห้วงระยะเวลาสามปีของแผนพัฒนาสามปีนั้น อาจมีแนวทางที่จำเป็นต้องนำมาเน้นการปฏิบัติ

วิธีจัดลำดับความสำคัญ มีหลายวิธีง่าย ๆ เช่น การประชุมตกลงกัน หรืออาจใช้วิธีลงคะแนนคัดเลือกโดยใช้บัตรลงคะแนน เพื่อนำมารวมคะแนนและจัดลำดับ หรือใช้วิธีอื่นๆ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งสามารถเลือกวิธีการปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม

2.4) การตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาในห้วงสามปี หลังจากการจัดลำดับแนวทางการพัฒนาแล้ว ที่ประชุมจะตัดสินใจว่าจะนำแนวทางการพัฒนาเหล่านั้นมาดำเนินการ แต่ในการตัดสินใจเลือกนั้น ควรจะได้วิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะในการจัดลำดับความสำคัญอาจใช้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อทบทวนและยืนยันการจัดลำดับว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงหรือไม่ จึงควรนำแนวทางการพัฒนาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา

1) หลังจากจัดลำดับแนวทางการพัฒนาแล้ว ให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณา

คัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนา มาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา โดยพิจารณาวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์พัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์พัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี โดยนำวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

2) ในขั้นตอนนี้ที่ประชุมจะร่วมกันพิจารณากำหนดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะต้องดำเนินการตามแนวทางที่คัดเลือก และโดยที่กิจกรรมที่จะดำเนินการย่อมมีความหลากหลายซึ่งที่ประชุมจะต้องพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้ด้วย คือ

2.1) พิจารณากิจกรรมที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่กำหนดอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้โครงการ/กิจกรรมที่ครบถ้วน ซึ่งอาจจะมีทั้งโครงการ/กิจกรรม ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง โครงการ/กิจกรรมที่ร่วมดำเนินการกับหน่วยงานอื่น หรือโครงการ/กิจกรรมที่หน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการ

2.2) พิจารณาสำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม ควรพิจารณาทั้งภายใต้แนวทางเดียวกันและระหว่างแนวทางการพัฒนา

2.3) พิจารณาถึงความเชื่อมโยงของกิจกรรมทั้งในด้านกระบวนการดำเนินงานและในด้านของผลการดำเนินการ เพื่อบรรจุกิจกรรมลงในปีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4) พิจารณาคัดเลือกโครงการ/กิจกรรม

- จากความจำเป็นเร่งด่วน

- ชี้ความสามารถทางทรัพยากรการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- เชื่อมโยงของกิจกรรมและระยะเวลาที่จะดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พิจารณาคัดเลือก

โครงการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี มาจัดทำรายละเอียดโครงการในเป้าหมาย ผลผลิต ผลลัพธ์ งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยเน้นการศึกษารายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินการในปีแรกของแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี

1) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี โดยมีเค้าโครงประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ

ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนที่ 3 สรุปผลการพัฒนาตำบลในปีที่ผ่านมา

ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

ส่วนที่ 5 บัญชีโครงการพัฒนา

ส่วนที่ 6 การติดตาม และประเมินผลการนำแผนพัฒนาสามปี ไปปฏิบัติ

2) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
จัดเวทีประชาคม ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่นและหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วนำไป
ปรับปรุงแผนพัฒนาสามปีให้สมบูรณ์ต่อไป

3) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
นำร่างแผนพัฒนาสามปีเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณา
ขั้นตอนที่ 7 การอนุมัติ และประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

1) คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เสนอร่างแผนพัฒนาสามปีที่
ผ่านการพิจารณาให้นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเสนอสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้
ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาสามปี

2) นายกององค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปี ที่ผ่าน
ความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีภายในเดือน
มิถุนายน

3) นายกององค์การบริหารส่วนตำบลประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี นำไปปฏิบัติ
และส่งแผนพัฒนาสามปี ให้คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาตำบลระดับอำเภอ
เพื่อดำเนินการต่อไป

ประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

แผนพัฒนาสามปี เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบล ได้พิจารณา
อย่างรอบคอบ ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ ที่อาจมีความ
เชื่อมโยงและส่งผลทั้งในเชิงสนับสนุน และเป็นอุปสรรคต่อกัน เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบล
นำมาตัดสินใจ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรทางการบริหารของท้องถิ่น
อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด แก่ประชาชนในตำบลต่อไป

ประโยชน์จากการจัดทำแผนพัฒนาสามปี มีดังนี้

1. ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินงานการพัฒนาอย่างมีทิศทางตรง
ประเด็น
2. ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ตามความต้องการ
ของประชาชน
3. ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถใช้แผนพัฒนาสามปี เป็นแนวทางการ
จัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ

4. ทำให้การพัฒนาในพื้นที่ตำบลมะตูมไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น

5. ทำให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตาม ตรวจสอบ และการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

1.4.3 บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม

ที่ตั้งและอาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลมะตูม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ห่างจากที่ว่าการอำเภอพรหมพิราม ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดพิษณุโลก ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จดตำบลท่าช้าง	อำเภอพรหมพิราม
ทิศใต้	จดตำบลจอมทอง	อำเภอเมือง
ทิศตะวันออก	จดตำบลมะขามสูง	อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	จดตำบลไผ่ขอดอน	อำเภอเมือง

เนื้อที่

องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม มีพื้นที่ทั้งหมด 44.12954 ตารางกิโลเมตร จำนวนพื้นที่ ทั้งหมด 27,580 ไร่ 3 งาน 85 ตารางวา แยกได้ดังนี้

ที่ดินสาธารณประโยชน์	2,876	ไร่	- งาน	35	ตารางวา
ที่อยู่อาศัย	15,366	ไร่	3	งาน	50 ตารางวา
ที่ดินทำการเกษตร	9,338	ไร่			
- ทำนา	7,916	ไร่			
- ทำสวน	625	ไร่			
- ทำไร่	797	ไร่			

ลักษณะภูมิประเทศ

องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมในฤดูน้ำมาก มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ

- แม่น้ำแควน้อย ไหลผ่านหมู่ที่ 6 บ้านแหลมลาด ตำบลมะตูม
- แม่น้ำน่าน ไหลผ่านหมู่ที่ 1 บ้านมะตูม หมู่ที่ 2 บ้านท่าไชย หมู่ที่ 3,4

บ้านไผ่ขอน้ำ ตำบลมะตูม

- คลองวังปลาตุ๊ก (ตัดมาจากเขตหมู่ที่ 7 ตำบลท่าช้าง ผ่านเขตหมู่ที่ 5

บ้านวังปลาตุ๊ก ตำบลมะตูม ระยะทาง 3.5 กิโลเมตร ไปบรรจบเขตตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก)

- ล้าคลองส่งน้ำชลประทาน ของโครงการหลายชุมพล กรมชลประทาน ผ่านพื้นที่ทำนา เขต หมู่ที่ 1 บ้านมะตูม หมู่ที่ 2 บ้านท่าไชย หมู่ที่ 3,4 บ้านไผ่ขื่อน้ำ จำนวนพื้นที่ 9,124 ไร่ แยกเป็น

ประเภท ก	พื้นที่	7,867 ไร่ (หมู่ที่ 1,2,3,4)
ประเภท ข	พื้นที่	757 ไร่ (หมู่ที่ 5)
ประเภท ค	พื้นที่	500 ไร่ (หมู่ที่ 5)

- สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า สูบน้ำจากแม่น้ำน่านเพื่อใช้ทำนาในเขตหมู่ที่ 6 จำนวน 750 ไร่ มีสมาชิก 65 ครัวเรือน

จำนวนหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม มีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน แยกเป็นหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านมะตูม	หมู่ที่ 4 บ้านไผ่ขื่อน้ำ
หมู่ที่ 2 บ้านท่าไชย	หมู่ที่ 5 บ้านวังปลาตุก
หมู่ที่ 3 บ้านไผ่ขื่อน้ำ	หมู่ที่ 6 บ้านแหลมลาด

จำนวนครัวเรือนและประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม มีครัวเรือนจำนวน 1,508 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 4,015 คน แยกเป็น ชาย 1,918 คน หญิง 2,027 คน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 90.33/ ตารางกิโลเมตร

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะตูมร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

สภาพทางสังคม

ด้านการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง คือ

โรงเรียนวัดมะตูม ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านมะตูม

โรงเรียนชุมชนติฎฐอำรุง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 บ้านไผ่ขื่อน้ำ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก(ถ่ายโอนจากกรมพัฒนาชุมชน) จำนวน 1 แห่ง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านไผ่ขื่อน้ำ

สถาบัน และองค์กรทางศาสนา มีวัด จำนวน 5 แห่ง คือ

วัดมะตูม ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านมะตูม

วัดท่าไชย ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 บ้านท่าไชย

วัดไผ่ขื่อน้ำ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 บ้านไผ่ขื่อน้ำ

วัดวังสารภี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 บ้านไผ่ขื่อน้ำ

วัดวังปลาตุก ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 บ้านวังปลาตุก

สถานที่ราชการอื่น

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	จำนวน 1 แห่ง
สถานีตำรวจภูธรภาค 6	จำนวน 1 แห่ง
สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ภาค 9	จำนวน 1 แห่ง

สถานสาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	จำนวน 1 แห่ง
อัตรการมี และการใช้ส้วมรดน้ำ	ร้อยละ 100
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน	จำนวน 1 แห่ง
สถานพยาบาลเอกชน	จำนวน 2 แห่ง

ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

ที่พัkdตำรวจสายตรวจ	จำนวน 1 แห่ง
ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย	จำนวน 6 คน
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	จำนวน 90 คน
ลูกเสือชาวบ้าน อปพร.	จำนวน 64 คน
ลูกเสือชาวบ้าน อสตร.	จำนวน 40 คน

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	จำนวน 12 แห่ง
ถนนลูกรัง	จำนวน 25 แห่ง
ถนนลาดยาง	จำนวน 4 แห่ง
ถนนดิน	จำนวน 10 แห่ง
สะพานคอนกรีต	จำนวน 4 แห่ง

การโทรคมนาคม

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเอกชน	จำนวน 1 แห่ง
ชุมสายโทรศัพท์ประจำตำบล	จำนวน 1 แห่ง
โทรศัพท์สาธารณะ	จำนวน 2 แห่ง
วิทยุสื่อสาร	จำนวน 4 แห่ง
หอกระจายข่าว	จำนวน 6 แห่ง

การไฟฟ้า

องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม ปัจจุบันมีไฟฟ้าเข้าถึงครบทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวน

1,508 ครัวเรือน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

แม่น้ำ	จำนวน 2 สาย
คลอง	จำนวน 8 แห่ง
บึง	จำนวน 4 แห่ง
สระ	จำนวน 33 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ฝาย	จำนวน 2 แห่ง
ทำนบ	จำนวน 1 แห่ง
บ่อน้ำตื้น	จำนวน 70 แห่ง
บ่อบาดาล	จำนวน 124 แห่ง
ประปา	จำนวน 6 แห่ง

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

1. จำนวนบุคลากร

จำนวนสมาชิก อบต.	จำนวน 12 คน
จำนวนพนักงานส่วนตำบล	จำนวน 13 คน
จำนวนพนักงานจ้าง	จำนวน 7 คน
- พนักงานจ้างตามภารกิจ	จำนวน 7 คน
ตำแหน่งในสำนักงานปลัด อบต.	จำนวน 10 คน
ตำแหน่งในกองคลัง	จำนวน 4 คน
ตำแหน่งในกองช่าง	จำนวน 5 คน
ตำแหน่งในฝ่ายตรวจสอบระบบบัญชี	จำนวน 1 คน

2. ระดับการศึกษาของบุคลากร(สมาชิก อบต. พนักงานและพนักงานจ้าง)

ประถมศึกษา	จำนวน 5 คน
มัธยมศึกษา	จำนวน 6 คน
อนุปริญญา	จำนวน 4 คน
ปริญญาตรี	จำนวน 8 คน
สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน 1 คน
ปริญญาโท	จำนวน 1 คน
อื่น ๆ	จำนวน 5 คน

การรวมกลุ่มของประชากร	จำนวนกลุ่มทุกประเภท	15 กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์	จำนวน	6 กลุ่ม
กลุ่มฝึกปลอดสารพิษ	จำนวน	1 กลุ่ม
กลุ่มผลิตข้าวหอม	จำนวน	1 กลุ่ม

กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มทำไม้กวาด	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มทำกล้วยอบเนย	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มทำขนมไทยพื้นบ้าน	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มอาชีพขยายพันธุ์ข้าว	จำนวน	1	กลุ่ม
กลุ่มอาชีพผู้เลี้ยงสุกร	จำนวน	1	กลุ่ม
ชมรมผู้สูงอายุ	จำนวน	1	กลุ่ม
กองทุนเงินล้าน	จำนวน	6	กลุ่ม

จุดเด่นของพื้นที่(ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตำบล)

มีแม่น้ำไหลผ่าน จำนวน 2 สาย คือ แม่น้ำน่าน และแม่น้ำแควน้อย คลองชลประทาน ที่ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร และแหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่ง ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ ช่วยเอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนางองค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม

วิสัยทัศน์การพัฒนางองค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาในช่วงระยะ 3 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม มีความมุ่งหมายในการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน การสาธารณสุข การศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ และพื้นที่สวยงามโดยแนวคิดในภาพรวม จะมุ่งเน้นประชาชนได้รับประโยชน์และเกิดความพึงพอใจสูงสุด จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของตำบล ดังนี้

“ เกษตรกรมั่งมี วัฒนธรรมประเพณีโดดเด่น

เน้นคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ”

จากวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม ได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา 8 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา 41 แนวทางพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางการพัฒนา

- 1) การส่งเสริมและสนับสนุนการติดตั้งและขยายเขตไฟฟ้า
- 2) การส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาระบบประปาและขยายเขตประปา
- 3) การก่อสร้าง ซ่อมแซม บำรุงรักษา รางระบายน้ำ ท่อลอดเหลี่ยม ทางเท้า

และศาลาที่พักริมทาง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 2 ด้านคมนาคมขนส่งและการจัดการผังเมือง

แนวทางการพัฒนา

- 1) การก่อสร้าง ซ่อมแซม บำรุงรักษา ถนน สะพาน เกาะกลางถนน และพื้นที่สองข้างทาง
- 2) การส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาระบบการจัดการผังเมือง
- 3) การรณรงค์จัดกิจกรรมการป้องกัน การแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยบนท้องถนน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 3 ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน

แนวทางการพัฒนา

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงและเป็นมาตรฐาน
- 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาโรคระบาด
- 3) การส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และผู้ยากจน
- 4) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกรูปแบบ
- 5) การส่งเสริมและสนับสนุนการแข่งขันกีฬาและการพัฒนาด้านกีฬาต่าง ๆ
- 6) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสถานที่ออกกำลังกาย เพื่อให้ประชาชนรักการออกกำลังกายและสนใจดูแลสุขภาพของตนเอง
- 7) การส่งเสริมและสนับสนุนรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการช่วยเหลือ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 8) การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและจัดกิจกรรมการส่งเสริมความสามัคคี
- 9) การส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 10) ส่งเสริมจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคม
- 11) ส่งเสริมกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 4 ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้

แนวทางการพัฒนา

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอบรมให้ความรู้กับประชาชน ในการพัฒนาอาชีพ ผลิตภัณฑ์และการบรรจุผลิตภัณฑ์

- 2) การพัฒนาส่งเสริมอาชีพและสนับสนุนกลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาการ

ว่างงาน

3) การพัฒนาส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่าง ๆ

4) การส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการผลิตและการตลาด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 5 ด้านการท่องเที่ยวและการบริการต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนา

1) พัฒนาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 6 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการป้องกันน้ำท่วมและมีการแก้ไข

ปัญหาภัยแล้ง

2) การส่งเสริมและสนับสนุนแก้ไขปัญหและป้องกันดิ่งพัง

3) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการกำจัดขยะมูลฝอย ของเสีย

ของเหลือใช้ แบบครบวงจร

4) การจัดให้มีระบบบำบัดของเสีย

5) การส่งเสริมและสนับสนุนการปรับปรุงภูมิทัศน์และการจัดการสิ่งแวดล้อม

ต่าง ๆ

6) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการสร้างจิตสำนึกในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7) การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคบริโภคและการจัดการระบบ

ชลประทานและการปรับปรุงระบบน้ำบาดาลให้มีคุณภาพ

8) การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม

ต่าง ๆ

9) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการพระราชดำริ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 7 ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนา

1) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมด้าน

การศึกษา สำหรับส่งเสริมการศึกษาและให้มีการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ

2) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

แขนงต่าง ๆ จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) การส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) การให้ความอุปถัมภ์ ค้ำครองและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ เพื่อให้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้ประชาชนเข้าใจและนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 8 ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แนวทางการพัฒนา

1) การส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงาน ในด้านความมีประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการให้บริการประชาชนที่รวดเร็ว ถูกต้องตามกฎหมาย

2) การส่งเสริมและสนับสนุนการอบรมสัมมนา การพัฒนาบุคลากร ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำ เพื่อให้มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติงาน

3) การส่งเสริมและสนับสนุน จัดให้มีและปรับปรุง พัฒนาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานและสถานที่ปฏิบัติงาน

4) การส่งเสริมและสนับสนุนจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรม/โครงการที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ของชาติ ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์อำเภอ นโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

6) การส่งเสริมและสนับสนุน จัดให้มีการพัฒนารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดเก็บและการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. ข้อมูล กชช. 2ค และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

8) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารต่าง ๆ และการจัดการระบบ ICT

9) การส่งเสริมและสนับสนุนประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมะดะตูม
ส่วนราชการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับราชการทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล และราชการที่มิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการใดในองค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับ และเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามนโยบายแนวทางและแผนปฏิบัติราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยรับผิดชอบการปฏิบัติงาน ดังนี้

1.1 งานบริหารทั่วไป มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการ สารบรรณ การจัดทำทะเบียนสมาชิกสภา อบต. คณะผู้บริหารท้องถิ่น การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบ การปกครองบังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบลและพนักงานจ้าง การบริหารงานบุคคลของอบต. ทั้งหมด การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาตต่างๆ งานกิจการสภาอบต. งานเลือกตั้ง และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.2 งานนโยบายและแผน มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานรวบรวม วิเคราะห์และให้บริการข้อมูลสถิติที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการวางแผนและการประเมินผลตามแผนทุกระดับ งานจัดเตรียมเอกสารที่ใช้ประกอบการพิจารณาวางแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง งานวิเคราะห์ และพยากรณ์การเจริญเติบโตของประชากรในเขตตำบลและความพอเพียงของบริการสาธารณสุขปกองานวิเคราะห์และคาดคะเนรายได้ - รายจ่าย ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอนาคต งานจัดทำและเรียบเรียงแผนพัฒนา การกำหนดเค้าโครงของแผนพัฒนาระยะปานกลางและแผนประจำปี งานวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการเพื่อสนองหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง งานประสานงานกับหน่วยงานในองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่นที่เสนอบริการสาธารณสุขการในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานใกล้เคียงเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนา การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลงานตามแผน และงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

1.3 งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานรักษาความปลอดภัยของสถานที่ราชการ งานป้องกันและระงับอัคคีภัย งานวิเคราะห์และพิจารณาทำความเข้าใจ สรุปรายงานเสนอแนะ รวมทั้งดำเนินการด้านกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัยธรรมชาติและสาธารณภัยอื่นๆ งานตรวจสอบ ควบคุมดูแลในการจัดเตรียมและอำนวยความสะดวกในการป้องกันบรรเทาและระงับสาธารณภัยต่าง งานจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานฝึกซ้อมและดำเนินการตามแผนงานเกี่ยวกับวิทยุสื่อสาร งานการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.4 งานสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ เช่น เด็กและบุคคลวัยรุ่น คนชรา คนขอทาน โสเภณี ผู้ต้องขัง ผู้ป่วยคนพิการและทุพพลภาพ และประชาชนที่ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัว หรือผู้ตกทุกข์ได้ยากในกรณีต่างๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคม โดยส่วนรวมพิจารณาปัญหาและการให้สงเคราะห์ช่วยเหลือตามหลักการสังคมสงเคราะห์ และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.5 งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานอนามัยชุมชน งานสาธารณสุขมูลฐาน งานสุขศึกษา งานควบคุมมาตรฐานอาหารและน้ำ งานป้องกันยาเสพติด งานโรคเอดส์ งานรักษาความสะอาด งานโรคติดต่อและสัตว์นำโรค งานควบคุมสิ่งปฏิกูล งานควบคุมด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม งานสุขาภิบาลอาหารและโภชนาการ งานควบคุมการประกอบการค้าที่นารังเกียจหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ งานป้องกันควบคุมแก้ไขเหตุรำคาญและมลภาวะ งานสุขาภิบาลโรงงาน งานชีวอนามัย งานฉาปนกิจ และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.6 งานส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพ สามารถแข่งขันในตลาดกับที่อื่นได้ ตลอดจนส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ ให้สามารถยกระดับขึ้น และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.7 งานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในระดับก่อนวัยเรียน ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ให้ได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านความคิด และด้านสติปัญญา การพัฒนาให้เด็กได้มีความพร้อม ที่จะเข้าสู่วัยเรียนในระดับต่อไป การจัดทำข้อมูลเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก วิชาการสำหรับเด็ก การติดตามและประเมินผล กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมถึงงานศูนย์เยาวชนและงานการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

2. กองคลัง มีหน้าที่ความรับผิดชอบปฏิบัติงาน ดังนี้

2.1 งานการเงิน มีหน้าที่เกี่ยวกับการเบิกจ่าย รับ นำส่ง เก็บรักษาเงินและเอกสารทางการเงิน งานตรวจสอบใบสำคัญ ฎีกา งานเบิกจ่ายเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน และเงินอื่นๆ งานเบิกจ่ายการขอรับเงินบำเหน็จบำนาญ งานการจัดสรรเงินต่างๆ งานควบคุมการเบิกจ่ายงบประมาณ งานจัดทำงบทดลองประจำเดือน ประจำปีและปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

2.2 งานบัญชี มีหน้าที่เกี่ยวกับงานจัดทำงบประมาณฐานะทางการเงิน งานจัดทำบัญชีทุกประเภท งานทะเบียนคุมเงินรายได้ รายจ่ายทุกประเภท งานตรวจสอบบัญชี งานวิชาการด้านการเงิน การบัญชี และการพัสดุ งานช่วยเหลือให้คำแนะนำทางวิชาการแก่หน่วยงานท้องถิ่นอื่น และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

2.3 งานพัสดุและทรัพย์สิน มีหน้าที่เกี่ยวกับการซื้อและการจ้าง งานการซ่อมและบำรุงรักษา งานการจัดทำทะเบียนพัสดุ งานการตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุและเก็บรักษาพัสดุครุภัณฑ์และยานพาหนะ งานการจำหน่ายพัสดุ และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

2.4 งานพัฒนาและจัดเก็บรายได้ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานจัดทำประกาศให้มียื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินเพื่อชำระภาษี งานตรวจสอบและจัดทำบัญชี ผู้ที่อยู่ในเกณฑ์เสียภาษีในบึงบรพระมาณ จัดเก็บทะเบียนคຸມผู้ชำระภาษี งานรับและตรวจสอบแบบแสดงรายการทรัพย์สิน หรือแบบคำร้องของผู้เสียภาษี ค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น ๆ การพิจารณาการประเมินและกำหนดค่าภาษี ค่าธรรมเนียมในเบื้องต้นเพื่อนำเสนอพนักงานเจ้าหน้าที่ งานแจ้งผลการประเมินค่าภาษีแก่ผู้เสียภาษี งานจัดเก็บและชำระรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น งานลงรายการเกี่ยวกับภาษีต่าง ๆ งานเกี่ยวกับการพิจารณาอุทธรณ์ภาษี งานเก็บรักษาและการนำส่งเงินประจำวัน งานเก็บรักษาและเบิกจ่ายแบบพิมพ์ต่าง ๆ งานเก็บรักษาเอกสารและหลักฐานการเสียภาษีค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น งานพัฒนารายได้ และงานเร่งรัดรายได้ และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3. กองช่าง มีหน้าที่ความรับผิดชอบปฏิบัติงาน ดังนี้

3.1 งานก่อสร้าง มีหน้าที่เกี่ยวกับการสำรวจออกแบบและจัดทำโครงการใช้จ่ายเงินของ อบต. การอนุมัติเพื่อดำเนินการตามโครงการที่ตั้งจ่ายจากเงินรายได้ของ อบต. งานบำรุง ซ่อมแซม และจัดทำทะเบียนสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ และการออกแบบก่อสร้างและบูรณะถนน งานบำรุงรักษาเครื่องจักรและยานพาหนะของ อบต. หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.2 งานออกแบบและควบคุมอาคาร มีหน้าที่เกี่ยวกับงานออกแบบงานประเมินราคา งานวิศวกรรม งานควบคุมการก่อสร้างอาคาร งานสถาปัตยกรรม และมัณฑศิลป์ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 งานประสานสาธารณูปโภค มีหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านการก่อสร้างอาคาร ถนน สะพาน ทางเท้า เขื่อน และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ งานวางโครงการและควบคุมการก่อสร้าง งานซ่อมบำรุงรักษาอาคาร ถนนสะพาน ทางเท้า เขื่อน งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ งานไฟฟ้า ถนน งานปรับปรุงแก้ไขและป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ งานให้คำปรึกษาแนะนำหรือตรวจสอบเกี่ยวกับงานก่อสร้าง งานควบคุมพัสดุ งานด้านโยธา งานประมาณราคา งานซ่อมบำรุงรักษา งานผังเมือง และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.4 งานผังเมือง มีหน้าที่เกี่ยวกับการร่าง การเขียนแบบแปลน แผนผังสำหรับการวางผังเมือง ดำเนินการสำรวจ รวบรวม ตรวจสอบข้อมูลและรายละเอียดต่างๆทางวิศวกรรม เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และชุมชนในบริเวณเขตสำรวจ เพื่อการวางผังเมืองรวมทั้งศึกษาสำรวจโครงการ และนโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เพื่อประมวลเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์วิจัย และเพื่อใช้ในการจัดทำวางผังเมืองหรือเพื่อการแก้ไขป้องกันปัญหาต่างๆ ทางด้านการผังเมือง เป็นต้น และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.5 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

หลักและมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 (สถาบันพระปกเกล้า 2555 : 155-157) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ดังนี้

1.5.1 การเปิดกลไกภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การปฏิรูปที่ยั่งยืนนั้น เกิดจากมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้เปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัตินั้นประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เนื่องจากไม่มีกฎหมายลูกเข้ามารองรับทำให้ยังไม่ชัดเจนว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นรูปธรรมนั้นควรเป็นอย่างไร ซึ่งการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่สามารถดำเนินการได้ง่ายที่สุด คือ การมีส่วนร่วมจากท้องถิ่น

ดังนั้น ภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม โดยในการเปิดกลไกภาครัฐครั้งนี้จะต้องเน้นหนักไปที่การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน (Empowerment) มุ่งให้ประชาชนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและไม่รู้สึกแปลกแยกทางการเมืองหลังจากมีส่วนร่วม

การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทาง การเมืองของประชาชนนั้น ยังเชื่อมโยงถึงเรื่องของความเข้าใจในความเป็นพลเมือง (Citizenship) ซึ่งแต่เดิมให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิของพลเมืองในเชิงนโยบายของรัฐ มาสู่เรื่องของกรมองว่า อำนาจของพลเมืองจะต้องถูกสร้างเสริมขึ้นด้วยกระบวนการของการเสริมสร้างความตระหนักรู้และความสามารถ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมและอำนาจในการตัดสินใจของพลเมือง ซึ่งทำให้เกิดศักยภาพในการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐาน ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแห่งโอกาสต่างๆ ในทิศทางที่ดึงเอาผู้คนเข้ามาร่วมกันและสร้างความเท่าเทียมกันมากขึ้น

ปัญหาและจุดอ่อนของประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่งเกิดจากการที่ประชาชนขาดสำนึกความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือไม่รู้สึกรู้ว่าตนเป็นเจ้าของบ้านเมืองและไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเองมีความสามารถที่จะดูแลบ้านเมืองได้ การปฏิรูปการเมืองไปสู่การมีระบอบประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าและยั่งยืน จึงควรเริ่มต้นที่การทำให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม มีความยึดมั่นในค่านิยมประชาธิปไตยโดยเฉพาะในเรื่องของการยอมรับความแตกต่างและการเคารพสิทธิของผู้อื่นซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

1.5.2 การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนผ่านกระบวนการ กลุ่มเกลา ทางสังคมผ่านระบบการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรโดยนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยเข้าไปสอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนทุกระดับชั้น เพื่อให้เด็กไทยได้ทราบถึงภารกิจหน้าที่อันหลากหลายของพลเมือง ตลอดจนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่พลเมืองพึงมีในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หรือในฐานะที่เขาเป็นพลเมืองผู้กุมชะตาชีวิตของตนเอง ได้มีโอกาส มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการดำเนินนโยบายได้ในชีวิตประจำวันของเขาด้วย

พลเมืองที่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเพียงพอจะมีความสามารถในการเชื่อมโยงความต้องการของตนเองเข้ากับนโยบายสาธารณะต่างๆ ได้ดีกว่าคนที่ไม่ใช่ข้อมูลข่าวสารหรือเคยได้รับเพียงเล็กน้อย โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง ซึ่งในปัจจุบันข่าวสารมีการเผยแพร่ผ่านสื่อที่หลากหลาย สามารถเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นโดยการอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังจากวิทยุ การดูโทรทัศน์ และการสืบค้นผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การนำข่าวสารบ้านเมืองมาใช้ในห้องเรียนจะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวในชุมชน และขยายต่อไปถึงสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

การศึกษามีความสำคัญมากต่อการสร้างความเป็นพลเมืองทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชน ทั้งนี้การเรียนการสอนต้องแสดงความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองให้แก่นักเรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีข้อมูลความรู้ที่จำเป็นและเพียงพอ และเสริมสร้างพลังอำนาจให้เยาวชนเหล่านี้เติบโตไปเป็นพลเมืองที่แข่งขันในอนาคต มิใช่มองเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงแคในระดับของคุณค่าเชิงนามธรรมของทฤษฎีประชาธิปไตยดังที่มักกล่าวถึงกันเช่นในอดีต ที่มองเพียงว่าประชาชนเป็นเพียงตรายางและกลายเป็นผู้ที่ถูก “ให้การศึกษาและถูกชี้ทาง” โดยผู้มีอำนาจ หรือที่เรียกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมแบบปลอมโยน-ปิดปาก เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่มีส่วนร่วมในเนื้อแท้ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่า ยิ่งเข้าไปมีส่วนร่วมยิ่งทำให้รู้สึกว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะมีผลสะท้อนต่อการวางแผนและดำเนินนโยบาย เป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการที่ผ่านการจัดลำดับความสำคัญของพวกเขามาแล้ว

สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง (2554 : 12) กระบวนการกลุ่มเกลาทางสังคมผ่านระบบการศึกษาและประสบการณ์ในสถาบันการศึกษา ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังสำนึกความเป็นพลเมืองที่ยังต้องการปัจจัยหนุนเสริมอื่นๆ อีก ที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่

1) ครอบครัว มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ สำหรับการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม เช่น การเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นอกจากนี้ในแง่พฤติกรรมทางการเมือง คนที่เติบโตในครอบครัวที่มีการพูดคุยเรื่องการเมืองกัน อยู่เป็นประจำ มีแนวโน้มที่จะสนใจความเป็นไปของบ้านเมืองและอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนกลุ่มอื่น

2) หลักธรรมของศาสนา มีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง เนื่องจากคนที่ยึดมั่นในคำสอนของศาสนามักจะประพฤติตนให้สอดคล้องกับหลักธรรมด้วย เพราะทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คนที่ปฏิบัติตาม คำสอนของศาสนาย่อมมีแนวโน้มที่จะมีสำนึกความเป็นพลเมืองตามไปด้วย

3) การมีบุคคลต้นแบบ การเรียนรู้จากบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีของพลเมืองในสังคม ประชาธิปไตย ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยหนุนเสริมให้บุคคลเกิดแรงบันดาลใจและอยาก เจริญรอยตามบุคคลต้นแบบเหล่านั้นได้

4) สื่อมวลชน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันแล้วว่า ยุคปัจจุบันสื่อมีอิทธิพลสูง หากสื่อมวลชนช่วยทำหน้าที่กระตุ้นและตอกย้ำจิตสำนึกให้แก่พลเมือง การปลูกฝังสำนึกความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมย่อมมิใช่เรื่องยาก

1.5.3 การปฏิรูปกฎหมายเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและเป็นสุขในสังคม

สถาบันพระปกเกล้า (2554 : 12) รัฐบาลพึงแสดงเจตนารมย์ในการสนับสนุนและการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนอย่างชัดเจนโดยการออกกฎหมายรองรับ เช่น การออกร่างพระราชบัญญัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ พ.ศ.2542 เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 67 และมาตรา 87 ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประกาศนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเปิดเผยและอย่างต่อเนื่อง และเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของข้าราชการประจำ ที่จะแสดงบทบาทให้ประจักษ์ ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระดับชาติ การสร้างกฎ และการอนุมัติโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลและนำความคิดเห็นของประชาชนไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังช่วยให้ประชาชนเห็นว่าความคิดเห็นของตนมีค่า และเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น และประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ก่อนที่จะตัดสินใจพิจารณาดำเนินนโยบายสาธารณะที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือมีผลต่อส่วนได้ส่วนเสียอื่นของประชาชนหรือชุมชน หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอย่างทั่วถึงและในระยะเวลาที่เพียงพอ

คะเนิงิจ ศรีบัวเอี่ยมและคณะ (2554 : 72) กฎหมายจะเป็นมาตรฐานพื้นฐานของการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้น สามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อพวกเขา โดยที่อำนาจในการตัดสินใจได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนร่วม โดยมีเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ครบถ้วนคือ ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ และต้องมีความสามารถ มีจิตสาธารณะ ตลอดจนประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น

ถวิลวดี บุรีกุล (2554 : 101-104) การที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองในทุกๆ ระดับได้อย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องเริ่มจากการพัฒนาความเป็นพลเมือง และจะต้องมีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ประชาชนใน 3 ด้าน คือ

ประการแรก จะต้องเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนโดยการกดดันให้ฝ่ายการเมืองผ่อนคลายนโยบายของราชการส่วนกลางมาสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรภาคประชาชนที่มีอยู่แล้ว เช่น องค์กรสภาชุมชน ให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหารจัดการตัวเองได้ ทั้งนี้ เมื่อการปกครองในระดับท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนอำนาจมาแล้วจะต้องมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นได้จริงในภาคปฏิบัติและทำให้วิถีประชาธิปไตยอยู่ในวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง

ประการที่สอง จะต้องทำให้ประชาชนมีสำนึกความเป็นพลเมือง คือการทำให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของบ้านเมือง และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะดูแลรักษาบ้านเมืองได้ ซึ่งในส่วนนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายด้านการศึกษา สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคม/จารีตประเพณีอื่นๆ เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในระดับพื้นที่และสื่อมวลชน ฯลฯ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องการอดทนรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

ประการที่สาม จะต้องหนุนเสริมพลังการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการออกกฎหมายว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ เพื่อกำหนดนโยบาย หลักการพื้นฐาน กลไก และแนวทางการดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ณัฐสิมา ทองเส้น (2548 : 57) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่า ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลเขาพนม ทั้งในด้านการร่วมฟังความคิดเห็น ด้านการร่วมตัดสินใจกำหนดโครงการ/กิจกรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของประชาชนที่มีเพศและอาชีพแตกต่างกัน มีปัญหาการมีส่วนร่วมโดยรวมและเป็นรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการมีส่วนร่วมโดยรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชนิกา พันล้อม (2550 : 113-115) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนยังไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมของเทศบาลเท่าที่ควร การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นเกิดความล่าช้า ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม คือ เพศ อายุ และอาชีพของประชาชน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม คือระดับการศึกษาและการมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลกับทางเทศบาล คือ การที่เทศบาลจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกในการรักถิ่นกำเนิด ให้ความสำคัญและให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พิภพ กิตติภาค (2550 : 73) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประชาคมการจัดทำแผนเทศบาล อยู่ในระดับมาก แต่กลับมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

3. รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ ตามสิทธิหน้าที่ สามารถเสนอปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างอิสระในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สามารถสนองตอบความต้องการพื้นฐานและสิทธิที่ชอบธรรมขณะที่ประชาชนมีความเห็นว่า ผู้บริหารมีนโยบายแต่ไม่ชัดเจน ไม่มีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาให้แก่ท้องถิ่น ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านอย่างจริงจัง การทำงานขาดความโปร่งใส มีการคอร์รัปชันและโครงการไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล สันมหาพนไม่มาก

ข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการเสริมสร้างให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ผู้บริหารควรมีนโยบายที่ชัดเจนและทำตามนโยบายให้มีประสิทธิภาพให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการบริหารงานด้วยการให้หมู่บ้านคัดเลือกกรรมการของหมู่บ้านเข้าร่วมประชาคมและเป็นคณะกรรมการตรวจสอบทุกโครงการด้วยทุกครั้งและนำเสนอต่อประชาชนในหมู่บ้าน จะทำให้การบริหารเทศบาลโปร่งใส ไม่มีการทุจริตหรือเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง

อดิสรณ์ ขัดสีใส (2551 : 87) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1) กระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระบบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วย ขั้นตอนการเตรียมการจัดทำแผน การรวบรวมข้อมูลและปัญหาที่สำคัญ การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของท้องถิ่นในปัจจุบัน การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดพันธกิจ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนา การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมากและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการและร่วมตรวจสอบกระบวนการจัดทำแผนทุกขั้นตอน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการ กิจกรรม เสนอปัญหา มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น การทำประชาคม มีส่วนร่วมในการใช้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางครั้งเท่านั้น ทั้งนี้ประชาชนบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากนัก มองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐและตนเองขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

3) ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจ

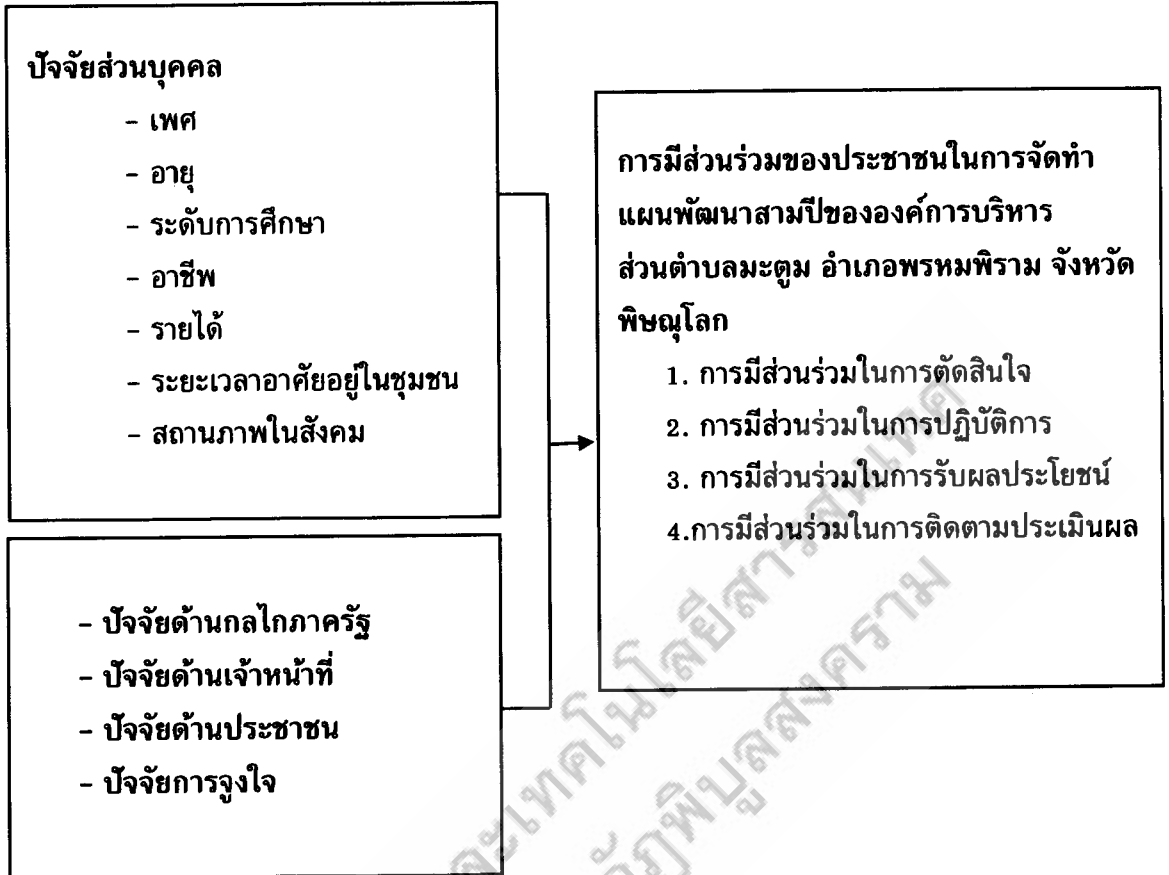
4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการประสานงานขอความร่วมมือ สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ และจังหวัด ปัญหาการสื่อสารกับประชาชนในชุมชน/หมู่บ้าน ชาวไทยภูเขา ขาดข้อมูลที่ทันสมัย ระยะเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาฯ เร่งรีบ และบางส่วนมีความเห็นว่า ขาดการคำนึงถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน มีการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐทุกระดับ และมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย